

Sam, Berač, posebno Brodar, Križ i. dr.). Prevečkrat se ponavlja v slikah, z zadnjim verzom hoče vzbuditi učinek (Vodnik), kar pa se mu često ponesreči, tu pa tam zaide kar v cerkveno pesem (na primer Angeli pojejo glorio — Marijo Devico kronajo», stran 94) in pridgarski ton («Kdor hoče za menoj — naj vzame križ — in hodi za menoj»). Vse njegove religiozne pesmi napravljajo vtis nepristnosti, ne puščajo v človeku nikakih sodoživetij, menim zato, ker Vodušek bolj ilustrira z besedami misel kot pa pristno občutje.

Edina pesem, «Pesem otroka», ki je najmočnejša v vsej zbirki, dasiravno je v izrazu marsikje slaba, pušča za seboj občutje. Tudi Vodušekova ljubkost, ki po večini moti, je tu še dokaj pristna:

Moj mali bratec je bil slep
in kmalu potem je umrl.
In nihče ni vedel, kako je lep,
moj oče je krsto zaprl.

Vodušek ni lirik, ni intimen, ne ustvarja iz emocij. V obsežni zbirki bi brez škode marsikaj lahko izpustil, da bi vsaj kolikor toliko bila upravičena. Kako globoko je proniknil v «duhovni svet», nima smisla tu govoriti, ker ne prepričuje mnenje, da je etično že estetično, posebno če manjkajo delu estetične vrednote.

Anton Ocvirk.

Recherches à Salone. Tome I. Publié aux frais de la Fondation Rask-Oersted. Copenhague 1928. 196 strani. Cena za Jugoslavijo 500 Din. Naroča se preko Državnega arheološkega muzeja v Splitu.

Težavne finančne prilike v povojni dobi so povzročile, da so se prekinile arheološke izkopanine v Saloni, ki je tako bogata na starinstvu. Danski učenjaki, ki so razpolagali s sredstvi iz Rask-Oersted Fondet, so se tedaj ponudili, da nadaljujejo z izkopavanjem na lastne stroške. Posrečilo se je skleniti pogodbo, po kateri so danski učenjaki dobili privoljenje pričeti na svoje stroške z izkopavanjem pri rimskem gledališču in pri zgodnjekrščanski baziliki v Kapljuču. Danci so dobili pravico prve znanstvene objave, dočim naj vse najdbe pripadajo splitskemu muzeju. Kopalo se je v letih 1922. in 1923. in pričujoči snopič je prvi del velikega spisa o izkopavanju, ki mu bo sledil še drugi zvezek. Prvi del snopiča vsebuje zanimiva topografska raziskavanja Salone in natančne posnetke rimskega mestnega obzidja, ki jih je napravil arhitekt Ejnar Dyggve, drugi obsežnejši del tvori poročilo o kopaninah v cerkvi petih mučenikov, duhovnika Asteria in štirih vojakov Antiochana, Gaiana, Telija in Pauliniana. Prof. I. Broensted, ki je vodil kopanje v cerkvi, nam podaja natančno sliko stavbno-zgodovinskega razvoja te cerkve mučencev ter obdajajočega jo pokopališča, ki je bilo prvotno pagansko pokopališče. Razlikovati se da šest period, od katerih sega najstarejša v prvo stoletje po Kr. To je pagansko pokopališče. Teh pet mučenikov je doletela mučeniška smrt leta 304. v dobi Dioklecijanovega preganjanja kristjanov, pokopali so jih v Kapljuču in s tem se pričinja krščanska zgodovina tega kraja. Sredi četrtega stoletja se je nato zgradila triladijska cerkev, ki je po mnogih stavbnih spremembah ostala do 6. stoletja. Težavni položaj Salone je zakrivil, da se je cerkev opustila, ostanki svetnikov so se prenesli najprej v pokopališčno cerkev Manastirine pri Saloni. Ko je potem začetkom 7. stoletja izbruhnila nad Salono velika katastrofa, pri čemer je bila razrušena tudi manastirinska cerkev, je prenesel ostanke salonitskih mučenikov odposlanec papeža Janeza IV., opat Martin, v Rim, kjer so se pokopali v Venantijevi kapeli v Lateranu. Slaven stenski mozaik tam še dandanes kaže

dalmatinske mučenike. Pričujoči prvi snopič danske publikacije je bogato opremljen s krasno uspelimi posnetki. Predvsem je treba omeniti izvrstne arhitektonske risbe, ki jih je izvršil arhitekt E. Dyggve. Delo je treba vsem ljubiteljem domačih starožitnosti kar najtopleje priporočati. B a l d. S a r i a.

K R O N I K A

Umetnostna razstava Božidarja Jakca: Afrika. Iz popotne risanke.

Deset let po svoji prvi razstavi je Jakac priredil pisano smotro spominov na Tunis, «beli plašč prerokov». Minulo spomlad je vdručič prepotoval to deželo solnca in bëra popotnih, rahlo začrtanih skic je bogata. Jakcu je bil Tunis kakor ena sama živo pisana sanja. Očividno je teh par mesecev svojega bivanja delal kakor težak, brez oddiha, in tako ni čudno, da je razstavil nad sto trideset del, največ pastelov. Zdi se, da je ta material najbolje služil slikarju, ki je v kratkih trenutkih hotel ujeti v svojo risanko kar največ lepote.

Poudarek je osredotočen na barvo in luč. Barva je Jakcu vse — in tu je lahko razsipal tople tone, žareče v puščavskem solncu, melanholična nastrosjenja večerne zarje in globokih iztočnih noči. In dasi je sicer Jakčeva linija bogata v zanimivih podrobnostih in dekorativno iznajdljiva, v teh pastelih ne igra samostojne vloge. Komaj v risbah.

Za Jakčevo impulzivno čud so značilni prvotni osnutki, nagonski utrinki prve iskre. Take čiste studije so vse bolj žive in sveže nego izdelane, tudi študirano zgrajene kompozicije. Tam pogrešam toplino in življenske nazornosti. Znanje in virtuoznost zameglita neposredni blesk prvega zagona. Značaj južne pokrajine je baš v nedovršenih, komaj nakazanih popotnih impresijah — in to so tudi v bistvu ti pasteli — najverneje podan. V uporabljanju snovnih sredstev je Jakac skrajno varčen, kar skop. Par palm, obris džamije z večdelnim minaretom, dvoje, troje belih burnusov pred žarečim ozadjem, jeklenomodro nebo, pa še kakteja — to vam je tuniška scenerija. V podajanju značilnosti pejzaža je Jakac mojster.

V očitnem nasprotju s temi burnimi, romantično razgibanimi motivi iz Afrike stoji dvajsetorica dolenjskih pokrajinic. Te slike z zelenih Gorjancev in iz Novega mesta so že več nego priprave in spomini, so smotreno zgrajene, kar zgetene podobe določne krajine. Barvno so ubrane na skupen ton, skladnejše v nastrosjenju od onih, kjer so že motivi sami zahtevali močne kontraste, burno razigranost in polne barvne ploskve. Nekatere teh novomeških vedut tudi po čisto čuvstvenem obsegu sodijo med najboljše Jakčeve pasteles zadnjih let.

Zbirka tuniških spominov je vzbudila mnogo zanimanja, ki se je izražalo celo v — materialnem pogledu. Uspeh je pripisovati seveda nenavadnosti motivov, a prav tako tudi neutajljivi strastnosti, ki je s sugestivno silo vodila slikarju roko. Kot celota — in le tako jo smemo presojsati — se zbirka krepko uveljavlja. Poedinih del ne gre izluščevati iz enote in jih soditi z merilom, kakršno velja za običajna atelijska, za razstavo prirejena in skrbno izbrana dela. Ti listi — spotoma v naglici na papir ujeti vtisi — so lepo pisan spomin na bajno solnčno zemljo, resen dokaz nemajhne avtorjeve umetniške tvornosti in nadvse zanimiv prispevek k spoznavanju njegovega značaja in ustvarjanja.

K. D o b i d a.